

УДК 332.12

А. В. Баранов,
аспірант, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-8697-6384>
С. Г. Сторчак,
аспірант, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-2119-3351>

DOI: 10.32702/2306-6792.2023.13.75

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

A. Baranov,
Postgraduate student, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia
S. Storchak,
Postgraduate student, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia

FOOD SECURITY AS A FACTOR OF ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE'S ECONOMY DURING WAR

Забезпечення продовольчої безпеки, як фактору економічної безпеки в умовах війни в Україні набуває першочергового значення. Такі фактори як війна, вичерпання основних видів природних ресурсів, непропорційне забезпечення населення регіонів продуктами харчування та продовольством, розвиток науки, наприклад, біоенергетики, поява якої створила альтернативу вибору між виробництвом продуктів харчування та паливних ресурсів, екологічних катастроф (Каховська ГЕС) формують і вимагають нових підходів до розуміння значення продовольчої безпеки України. Метою дослідження є обґрунтування та поглиблення теоретико-методичних засад й розробка рекомендацій з забезпечення продовольчої безпеки України як фактору економічної безпеки України в умовах війни. Досліджено еволюцію концепцій продовольчої безпеки, теоретичні підходи до сутності категорія "продовольча безпека". Встановлено, що продовольча безпека — це стан економіки країни, коли населення тієї чи іншої країни в кожен момент часу має фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої в кількісному відношенні поживної їжі, що відповідає їхнім потребам, і необхідний для ведення активного та здорового життя. Продовольчу безпеку, передусім, варто розглядати з позицій забезпечення саме економічної безпеки, зважаючи на те, що остання локалізує іманентні можливості та визначає стратегічні імперативи соціально-економічного зростання для забезпечення суспільного добробуту за умов ринкових відносин. Визначено чинники, що впливають на формуванні продовольчої безпеки країни та розроблені заходи забезпечення продовольчої безпеки в умовах військового стану. Розроблено матрицю узгодження параметрів розвитку суб'єктів аграрного сектору та зміцнення продовольчої безпеки держави. Доведено, що зміцнення продовольчої безпеки України в сучасних умовах, незважаючи на значну активність державних органів за даним напрямком, все ще потребує постійної розробки та впровадження нових ефективних заходів, а також узгодження параметрів потенціалу розвитку вітчизняних суб'єктів аграрного сектору з економічними та соціально-екологічними аспектами забезпечення цієї безпеки на засадах дотримання принципів самодостатності, мультифункціональності, соціальної справедливості, незалежності, стабільності, збалансованості та раціональності.

Ensuring food security as a factor of economic security in the conditions of war in Ukraine is of primary importance. Such factors as war, exhaustion of the main types of natural resources, disproportionate supply of food and foodstuffs to the population of the regions, the development of science, for example, bioenergy, the emergence of which created an alternative choice between the production of food and fuel resources, environmental disasters (Kakhovskaya HPS) form and require new approached the understanding of the importance of Ukraine's food security. The purpose of the study is to substantiate and deepen the theoretical and methodological foundations and develop recommendations for ensuring food security of Ukraine as a factor of economic security of Ukraine in wartime conditions. The evolution of concepts of food security, theoretical approaches to the essence of the category "food security" have been studied. It has been

established that food security is the state of a country's economy, when the population of a country at any moment in time has physical, social and economic access to sufficient, quantitatively nutritious food that meets their needs and is necessary for leading an active and healthy life. Food security, first of all, should be considered from the standpoint of ensuring economic security, taking into account the fact that the latter localizes immanent opportunities and determines the strategic imperatives of socio-economic growth to ensure public welfare under market conditions. Factors affecting the formation of food security in the country were identified and measures to ensure food security in the conditions of martial law were developed. A matrix has been developed for coordinating the parameters of the development of the subjects of the agrarian sector and strengthening the food security of the state. It has been proven that the strengthening of food security of Ukraine in modern conditions, despite the significant activity of state bodies in this direction, still requires the constant development and implementation of new effective measures, as well as the coordination of the parameters of the development potential of domestic subjects of the agrarian sector with the economic and socio-ecological ones aspects of ensuring this security based on the principles of self-sufficiency, multifunctionality, social justice, independence, stability, balance and rationality.

Ключові слова: продовольча безпека, економічна безпека, фактори продовольчої безпеки, війна в Україні, економіка.

Key words: food security, economic security, factors of food security, war in Ukraine, economy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проблема продовольчої безпеки є однією з найважливіших світових проблем сьогодні. Зростання цін на продовольчу продукцію в умовах світової кризи, падіння COVID-2019 та війни в Україні призвело до того, що продукти харчування стали недоступними для багатьох сімей, особливо в країнах, що розвиваються. Криза та пандемія продемонстрували невіддатність світової продовольчої системи. Особлива роль у системі чинників продовольчої безпеки належить якісними показниками, що робить можливим визначення рівня явищ, що характеризують продовольчу безпеку, і зіставлення стану продовольчої безпеки в різних регіонах незалежно від міжрегіональних відмінностей у структурі та рівні виробництва і споживання продовольства. Для вирішення означеної проблеми стає актуальним питання підтримки аграрних виробників з боку держави шляхом фінансування, а також організації співробітництва між науковими установами та аграрним бізнесом щодо ефективного розвитку аграрного сектору країни.

Війна Російської Федерації проти України, що розпочалась в гібридній формі у 2014 р. та продовжилась у формі активної війни у 2022 р. значно вплинула на продовольчу безпеку України, країн Східної Європи та світу загалом. Агресія Російської Федерації посилює соціально-економічну напругу на європейському континенті. На тлі зазначених подій у світі посилюється продовольча криза. Окрім, цього перебіг війни окреслив низку негативних явищ для держави, зокрема: завдання ударів Російською Федерацією по об'єктах критичної інфра-

структури, "енергетичний шантаж", руйнування промислового та сільськогосподарського потенціалу держави, нищення сільськогосподарських угідь, викрадення сільськогосподарської техніки та завдання значних екологічних збитків. Такі дії ворога мають негативний вплив на продовольчу безпеку держави. Оскільки, Україна є вагомим постачальником сільськогосподарської продукції на світовому ринку, така ситуація є загрозливою і для решти країн.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню фундаментальних основ формування продовольчої безпеки країни присвячено праці відомих вітчизняних учених-економістів, серед яких В. Андрійчук, М. Бабиц, Л. Германенко, О. Гойчук, Ю. Губені, В. Дудар, В. Замлинський, О. Котикова, С. Козловський, М. Кропивко, Т. Курман, І. Манзій, А. Мостова, Г. Мазур, В. Немченко, Б. Пасхавер, М. Сичевський, В. Третяк, Р. Тринько, І. Федулова, О. Хомаківська та ін. Серед вітчизняних економістів особливо змістовні пропозиції щодо формування системи продовольчої безпеки України у руслі реалізації Цілей сталого розвитку знайшли відображення у роботах О. Бородіної, С. Григор'єва, В. Данкевича, Т. Зінчук, О. Скидана, О. Яценко та ін. Пильну увагу на обґрунтуванні індикаторів оцінки продовольчого забезпечення зосередили О. Горняк, В. Залізнюк, Г. Калетнік, О. Кондра, Ю. Лузан, М. Одінцов, С. Ревенко, А. Рудич, С. Урба, Ю. Юрченко та ін. Поглибленого дослідження водночас потребують питання, пов'язані із механіз-

мами формування ефективної системи продовольчої безпеки України, комплексним оцінюванням її сучасного стану, виявленням трендів продовольчого самозабезпечення й ідентифікації ризиків щодо можливих втрат продовольчої незалежності у ракурсі різних сценаріїв забезпечення продовольчої безпеки.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування та поглиблення теоретико-методичних засад й розробка рекомендацій з забезпечення продовольчої безпеки України як фактору економічної безпеки України в умовах війни.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Невпинне зростання чисельності населення, підвищення рівня використання природних ресурсів на тлі зменшення їх запасів зумовлює низку ризиків для продовольчої безпеки як людини, так й країни в цілому. Проблема формування продовольчої безпеки завжди залишалася у фокусі наукових інтересів як вітчизняних, так й закордонних дослідників.

Під час глобалізації це питання розглядається як одне із ключових у системі глобальних проблем сьогодення. Підтвердженням зазначеному є змістовне наповнення підсумкового документу Саміту ООН "Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030", а саме: "... в пріоритетному порядку покінути з голодом і досягти продовольчої безпеки, а також покласти край всім формам недоїдання" [1].

Рішучість такого твердження вказує на непересічне значення піднятої проблеми та нагальність її вирішення з позицій цілеспрямованості намірів сталого розвитку. Визначальною рисою ефективної політики формування продовольчої безпеки є забезпечення населення продовольством на такому рівні, який гарантуватиме якісні умови життя й життєдіяльності, а також уможливить стійке суспільне відтворення на засадах розширеного виробництва [2].

Для сталості цього процесу та всебічного задоволення якості життя громадян обов'язком держави вбачається формування дієвої системи доступності кожного із них до якісних та безпечних продуктів харчування. Зазначене можливо здійснити за допомогою розробки та реалізації виваженої загальнодержавної політики продовольчої безпеки.

Провідні країни світу розглядають продовольчу безпеку як одну із найважливіших пе-

редумов внутрішньої стабільності та зовнішньої незалежності.

Етимологія поняття "продовольча безпека" свідчить про те, що перші спроби його застосування зроблено у 1972 р. у Стокгольмі за результатами імплементації розробленого плану вирішення продовольчої проблеми у світі, який передбачав, що до кінця XX ст. голод у більшості країн світу буде подолано за рахунок НТП та упровадження його досягнень у сільському господарстві. Проте, такий соціально орієнтований підхід згодом змінено у зв'язку з виникненням специфічних факторів, що не дозволяли вирішувати проблему від глобального упровадження змін у світі в цілому, і, як наслідок, їх вирішення на національних рівнях [3].

У 1974 р. дефініцію "продовольча безпека" офіційно уведено в наукову термінологію на Всесвітньому продовольчому саміті (WFS), де його зміст інтерпретувався як "доступність у будь-який час необхідних світових продовольчих запасів основних продуктів харчування для сталого росту споживання та компенсації коливань виробництва та цін" [4].

Систематичні проведення WFS супроводжувалися постійним підкресленням місця та ролі продовольчої безпеки для розвитку людської цивілізації, запобігання поширення голоду у світі й поступовим розширенням його змісту в силу нарощування глобальних викликів та потреб. Зокрема, у 1996 р. WFS оприлюднено поглиблений підхід до інтерпретації продовольчої безпеки у ракурсі її існування на індивідуальному, домашньому, національному, регіональному та міжнародному рівнях. Увагу акцентовано, що зазначене має місце за умови фізичної та економічної доступності усіх людей до достатньої, безпечної та поживної їжі, що забезпечує їх харчові уподобання для активного й здорового життя. При цьому, така доступність повинна забезпечуватися у будь-який, зручний для споживача, час [5].

В узагальненому контексті в економічних джерелах продовольча безпека розглядається як захист життєвих інтересів людини, які виражаються в державній гарантії безпечних та якісних харчових продуктів для підтримки нормальної життєдіяльності людини [6].

Грунтовним є трактування продовольчої безпеки експертами Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), а саме як "забезпечення гарантованого доступу всіх 28 жителів планети, країни, регіону до продовольства у будь-який час і обсягах, необхідних для забезпечення активного й здорового способу життя" [7].

Таблиця 1. Еволюція концепцій продовольчої безпеки

Ким прийнята	Коли прийнята, рік	Розширення змісту продовольчої безпеки
ООН	1974	Продовольча безпека декларується в робочих документах на Всесвітньому продовольчому саміті (WFS) як: «доступність у будь-який час необхідних світових продовольчих запасів основних продуктів харчування для сталого росту споживання та компенсації коливань виробництва та цін».
ФАО	1983	Концепцію доповнено третьою складовою: забезпечення таких умов, щоб усі люди в будь-який час мали як фізичний, так і економічний доступ до основних видів продовольства, якого вони потребують.
Світовий банк	1986	Розширено концепцію з позицій домінантності продовольчої безпеки для забезпечення доступу усіх людей у будь-який час до достатньої кількості їжі для активного і здорового життя людей
ФАО	1996	Оприлюднено поглиблений підхід до інтерпретації продовольчої безпеки у ракурсі її існування на індивідуальному, домашньому, регіональному, національному та міжнародному рівнях, що має місце за умови фізичної та економічної доступності усіх людей у будь-який час до достатньої, безпечної та поживної їжі, яка задовольняє їх дієтичні потреби та харчові уподобання для активного та здорового життя.
ФАО	2001	Уточнено попереднє визначення: «... стан, коли всі люди завжди мають фізичний, економічний і рівний із соціальної точки зору доступ до безпечного і поживного продовольства кількості, достатній для задоволення своїх потреб і переваг у їжі, в обсягах, необхідних для активного й здорового життя».

У 1986 р. Світовим банком (довідка "Бідність і голод") також наголошено на домінантній ролі продовольчої безпеки для забез-

печення доступу "усіх людей у будь-який час до достатньої кількості їжі для активного і здорового життя" [8].

У Довідці Програми Розвитку Організації Об'єднаних Націй про стан людського розвитку у 1994 р. продовольча безпека трактується як "доступність основних продуктів харчування, яка передбачає наявність їх достатньої кількості та вільного доступу до них та достатню купівельну спроможність населення" [9].

У процесі еволюції концепцій продовольчої безпеки прослідковується закономірне розширення змісту цього поняття (табл. 1).

Також важливо розглянути аналіз економічного, соціального та екологічного підходів до визначення сутності даної дефініції та розкрити її основні змістовні характеристики (табл. 2).

Аналіз теоретичних підходів до сутності продовольчої безпеки з акцентом на економічній складовій свідчить про те, що науковці трактують її як стан економіки, за якого вітчизняне аграрне виробництво спро-

можне покривати внутрішні потреби в харчовій продукції незалежно від впливу будь-яких факторів.

Таблиця 2. Теоретичні підходи до сутності "продовольча безпека"

Складові продовольчої безпеки	Автори	Теоретичні підходи науковців щодо сутності «продовольча»
Економічна	Алтухов А. І., Гордєєв А. В., Вермель Д. П. [10]	Стан продовольчої незалежності або здатність агропромислового комплексу самостійно забезпечувати виробництво, зберігання, переробку і забезпечення громадян основними видами продовольства в кількості і асортименті, які необхідні для активного життя.
	Одінцов М.М., Одінцов О. М. [11]	Стан економіки, за якого, незалежно від кон'юнктури світових ринків, населенню гарантується стабільне забезпечення продовольством у кількості, що відповідає науково обґрунтованим нормам.
	Козловський С.В., Кіресєва Е.А. [12]	Це здатність задовольняти економічні, соціальні, екологічні, медичні та освітні потреби населення в обсязі, який забезпечує розвиток особи, не залежно від впливу внутрішніх, зовнішніх та світових факторів.
Соціальна	Шлемко В. Т., Бінко І. Ф. [13]	Такий рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-політичну стабільність у суспільстві, виживання і розвиток нації, особи, сім'ї, стійкий економічний розвиток.
	Коней Г., Барбера Е. [14]	Постійне гарантування доступу населення до необхідної кількості продукції для підтримки активного та здорового життя.
	Лукінов І. І., Саблук П. Т. [15]	Створення умов для доступу кожного громадянина до продовольства, у тому числі і на довготривалу перспективу.

Узагальнюючи теоретичні підходи щодо сутності продовольчої безпеки на соціальній складовій, її можна трактувати як стабільну та гарантовану доступність населення до продуктів харчування в достатній кількості для підтримки активного та здорового способу життя людини, а це, своєю чергою, зумовлює відсутність соціальної напруги в суспільстві. За соціальним аспектом в центрі продовольчої безпеки є населення, а саме людина та її здоров'я, що в повній мірі залежить від споживання продуктів харчування.

Продовольча безпека — це стан економіки країни, коли населення тієї чи іншої країни в кожен момент часу має фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої в кількісному відношенні поживної їжі, що відповідає їхнім потребам, і необхідний для ведення активного

та здорового життя. Саме тому, логічно стверджувати, що продовольчу безпеку, передусім, варто розглядати з позицій забезпечення саме економічної безпеки, зважаючи на те, що остання локалізує іманентні можливості та визначає стратегічні імперативи соціально-економічного зростання для забезпечення суспільного добробуту за умов ринкових відносин.

Законодавча база України продовольчу безпеку визнає як пріоритетну сферу національної безпеки. Закон України "Про продовольчу безпеку України" визначає стан продовольчої безпеки, який формується за допомогою відповідної системи індикаторів: економічна доступність харчових продуктів; рівень споживання населенням харчових продуктів; фізична доступність харчових продуктів; стійкість продовольчого ринку; природно-ресурсний потенціал та напрями його ефективного використання; ступінь незалежності продовольчого ринку; якість і безпечність харчової продукції; рівень розвитку аграрної сфери [16]. В Україні супроводження інституційних, організаційних, правових, економічних та інших відносин у сфері продовольчої безпеки регламентується насамперед Конституцією України [17], Законом "Про національну безпеку України" [18], низкою нормативно-правових актів, міжнародними договорами України.

Для детальнішого аналізу продовольчої безпеки сформовано теоретичний інструментарій ідентифікації та систему фільтрації чинників, що формують вирішальну роль у визначенні стану продовольчої безпеки країни (табл. 3) [19].

Чинники сформовані в дві групи — кількісні та якісні, що дозволяє визначити вплив кожного з них на формування політики продовольчої безпеки. Особлива роль у системі чинників продовольчої безпеки належить якісним показникам, що робить можливим визначення рівня явищ, які характеризують продовольчу безпеку, і зіставлення стану продовольчої безпеки в різних регіонах незалежно від міжрегіональних відмінностей у структурі та рівні виробництва і споживання продовольства [19].

Отже, продовольча безпека має національний характер, їй прита-

Таблиця 3. Чинники, що впливають на формуванні продовольчої безпеки країни

Кількісні чинники	Якісні чинники
Обсяги залучених інвестицій у розвиток аграрної та харчової промисловості	Маркетингова політика аграрної та харчової промисловості
Ціна реалізації продовольчої продукції	Природно-кліматичні умови для вирощування аграрної продукції
Обсяги державної підтримки аграрної та харчової промисловості	Нормативно-правове регулювання аграрної та харчової промисловості
Оподаткування аграрної та харчової промисловості	Інформаційне забезпечення аграрної та харчової промисловості
Спеціалізація виробництва	Репутація виробника аграрної та харчової промисловості
Детермінований і регулюючий фактор	Дієвість системи моніторингу аграрної та харчової промисловості

манна комплексність і перманентність. Залежно від особливостей національної продовольчої системи, періоду її розвитку, від того, яка складова продовольчої проблеми набиратиме на тому чи іншому етапі пріоритетного значення, завдання її забезпечення модифікуються разом із змінами внутрішніх і зовнішніх загроз [20].

Проаналізувавши основні напрямки державної політики у напрямку підтримки і розвитку продовольчої безпеки в умовах війни [21] ватро запропонувати комплекс основних заходів, які будуть спрямовані на забезпечення продовольчої безпеки України в умовах військового стану (табл. 4).

Для більш детального аналізу та ефективної підтримки і стимулювання аграрного сектору економіки, як такого що зазнав значних втрат від війни і є одним з основних напрямків

Таблиця 4. Заходи орієнтовані на забезпечення продовольчої безпеки в умовах військового стану

Пропоновані заходи	Очікувані результати
Модернізація птахофабрик, тваринницьких ферм, цукрових та спиртових заводів з метою створення виробництв альтернативних джерел енергії.	Подолання енергетичної залежності за рахунок виробництва біогазу та біоетанолу Забезпечення зниження собівартості продукції та кінцевої ціни на продовольчі товари Забезпечення сільського господарства органічними добривами (дигестатом) за помірними цінами
Створення малих тваринницьких підприємств та дотування ОСГ, які утримують 2 та більше голів ВРХ	Забезпечення молочної галузі високоякісної сировиною з можливістю подальшого експорту надлишків в ЄС Нарощування поголів'я ВРХ
Дотування фермерських господарств орієнтованих на виробництво органічної продукції	Покращення якості продукції Створення додаткових робочих місць в сільській місцевості
Зменшення експортних квот на пшеницю твердих сортів	Уникнення ситуації з дефіцитом сировини для хлібопекарської галузі Мінімізація сезонних коливань цін на зерно 1-2 класу
Компенсація відсотків за кредитами на будівництво борошномельних комплексів, олійних та круп'яних виробництв малої потужності фермерським господарствам	Зменшення цін на продовольство в сільській місцевості Створення додаткових робочих місць в сільській місцевості

Таблиця 5. Матриця узгодження параметрів розвитку суб'єктів аграрного сектору та зміцнення продовольчої безпеки держави

	Економічний аспект зміцнення безпеки	Соціально-екологічний аспект зміцнення безпеки
Виробничі параметри суб'єктів аграрного сектору	Оптимізація виробничо-галузевої структури аграрного виробництва; збільшення урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин; підвищення ефективності використання кадрових ресурсів; диверсифікація виробничих ризиків аграрного сектору; інтенсифікація аграрного виробництва; організація виробництва дефіцитних видів продовольства.	Зменшення антропогенного навантаження на природні екосистеми та інфраструктуру сільських територій; диверсифікація виробничих напрямів й розширення асортименту аграрної продукції; оптимізація внесення органічних і мінеральних добрив у ґрунт; узгодження економічних, соціальних та екологічних пріоритетів розвитку аграрного сектору економіки.
Параметри розвитку переробної галузі	Нарощення потужностей переробної галузі; розвиток комунікаційних взаємозв'язків із виробниками сільськогосподарської сировини; організація кластерної співпраці; інноваційна модернізація виробничого обладнання переробних підприємств; лобювання інтересів переробних підприємств на ринку.	Приведення у відповідність до міжнародних стандартів процеси сертифікації, пакування та маркування продукції; організація замкнутого циклу переробки та утилізації відходів аграрного виробництва; розвиток мережі лабораторій контролю за бізнес-процесами підприємств.
Параметри розвитку аграрного ринку	Диверсифікація каналів збуту сільськогосподарської продукції; захист аграрного ринку від імпорту продукції аграрного сектору; стимулювання розвитку біржової торгівлі та укладання форвардних контрактів на ринку; розвиток електронної комерції на аграрному ринку; покращення інфраструктури ринку.	Реалізація державнорегіональних програм розвитку мережі об'єктів соціальних продовольчих магазинів; подолання регіональних дисбалансів розвитку аграрного ринку; зменшення посередницьких структур в системі каналів розподілу продукції від виробника до споживача.
Параметри розвитку національної економіки	Підтримка міжнародних каналів збуту продукції; забезпечення «зернової угоди»; розвиток переробної промисловості.	Впровадження сучасних технологій обробки продовольства з урахуванням катастрофи на Каховській ГЕС.

забезпечення продовольчої безпеки України, варто сформулювати матрицю основних економічних та соціальних аспектів розвитку аграрного сектору та продовольчої безпеки нашої країни в умовах війни (табл. 5) [21, 22].

Також варто зазначити, що для забезпечення продовольчої безпеки нашої держави в умовах військового стану доцільно інвестувати в створення великих промислових агровиробництв [23] сфокусованих на технічні та зернові культури, що далі доцільно використовуються як паливо та корм для тваринництва.

Великі тваринницькі та птахівницькі комплекси є об'єктами підвищеної екологічної небезпеки їх доцільно модернізувати за рахунок створення підсобних виробництв орієнтованих на виробництво біогазу для власних потреб.

Загальний напрямок агровиробництва повинен зосередитися на сталих та кліматично дружніх рішеннях, а саме надання переваг агроекологічним практикам: точному землеробству, використанню сівозмін та біологічно різноманітного полікультурного підходу у рослинництві; дрібномасштабному тваринництву з високими стандартами добробуту тварин.

тву з високими стандартами добробуту тварин.

ВИСНОВОК

Проаналізувавши напрацювання науковців в контексті визначення продовольчої безпеки, можемо визначити, що продовольча безпека — це стан економіки, один із чинників національної безпеки, що забезпечує сталий розвиток суспільства [24]. Це стан виробництва продуктів харчування в країні, що здатний повною мірою забезпечити потреби кожного члена суспільства в продовольстві належної якості за умови його збалансованості та доступності для кожного члена суспільства в обсязі, достатньому для розширеного відтворення кожної особи та необхідному для підтримки здоров'я та працездатності.

Зміцнення продовольчої безпеки України в сучасних умовах, незважаючи на значну активність державних органів за даним напрямком, все ще потребує постійної розробки та впровадження нових ефективних заходів, а також узгодження параметрів потенціалу розвитку вітчизняних суб'єктів аграрного сектору.

ру з економічними та соціально-екологічними аспектами забезпечення цієї безпеки на засадах дотримання принципів самодостатності, мультифункціональності, соціальної справедливості, незалежності, стабільності, збалансованості та раціональності.

Література:

1. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року (2018). 21.06.2023 URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/перетворення-нашого-світу-порядок-денний-у-сфері-сталого-розвитку-до-2030-року>
2. Мостова А. Д. Сучасний стан продовольчої безпеки України та методичні підходи до його оцінки. Причорноморські економічні студії. 2019. № 43. С. 59—68.
3. Тіхонова Н. О. Продовольча безпека держави: загрози та перспективи. Наук. вісн. Херсонського держ. ун-ту. Сер.: екон. науки. 2014. С. 46—49.
4. Report of the World Food Conference: Rome, 15—16 November 1974. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/701143> (Accessed 21 June 2023).
5. The State of Food Security and Nutrition in the World 2018. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO (2018). Building climate resilience for food security and nutrition. Rome, FAO.
6. Stamoulis K., Zezza A. (2003). Conceptual Framework for National Agricultural, Rural Development and Food Strategies and Policies. Rome.
7. FAO. Monitoring food security and nutrition in support of the implementation of the Agenda for sustainable development till 2030 (2016). 21.06.2023 URL: <http://www.fao.org/3/a-i6188r.pdf>
8. Poverty and Hunger: Issues and Options for Food Security in Developing Countries (1986). World Bank, URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/166331467990005748/pdf/multi-page.pdf>
9. Доклад о человеческом развитии 2021/2022 (2023). ООН. 21.06.2023 URL: <https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22overviewr.pdf>
10. Алтухов А. І., Вермель Д. П., Гордєєв А. В. Продовольча безпека: стан та заходи забезпечення. Економіка сільськогосподарських та переробних підприємств. 1998. № 10. С. 6.
11. Одінцов М. М., Одінцов О. М. Продовольча безпека в умовах трансформаційної економіки. Економіка АПК. 2011. № 5. С. 23—28.
12. Козловський С. В., Кірєєва Е. А. Управління регіональною продовольчою безпекою на основі сучасних методів моделювання. Економіка України. 2015. № 8. С. 57—73.
13. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення. Київ: НІСД, 1997. 144 с.
14. Conway G., Barber E. (1990). After the Green Revolution Sustainable Agriculture for Development. London, U.K.: Earthscan Publication.
15. Лукінов І. І., Саблук П. Т. Про стратегію трансформування АПК та забезпечення продовольчої безпеки України. Економіка України. 2000. № 9. С. 62—81.
16. Закон України про продовольчу безпеку України: постанова Верховної Ради України 14.06.2011 р. № 3498-VI. Законодавство України: сайт. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3498-17>
17. Конституція України (1996). Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. URL: https://ips.ligazakon.net/document/z960254k?an=&ed=2004_12_08&dtm
18. Закон України "Про національну безпеку України" (2018). № 2469-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>
19. Гмиря В. П. Особливості фінансово-кредитного механізму фінансування сільськогосподарських підприємств Черкаської області. Інноваційна економіка. 2012. Вип. 3. С. 249—252.
20. Гойчук О. І. Продовольча безпека: структура, рівні та критерії забезпечення. Загальні проблеми економіки. 2003. № 12. С. 12—18.
21. Урба, С. І., & Копитко, М. І. Зміцнення продовольчої безпеки як інструмент реалізації потенціалу конкурентоспроможного розвитку суб'єктів аграрного сектору в системі економічної безпеки України. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. № 5. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-03-07>
22. Козловський С. В., Козловський В. О., Бурлака О. М. Стійкість розвитку аграрної галузі регіону як чинник економічного зростання України. Економіка України. 2014. № 9. С. 59—73.
23. Калетнік Г. М., Козловський С. В., Козловський В. О. Стійкість економіки як фактор безпеки та розвитку держави. Економіка України. 2012. № 7. С. 16—25.
24. Kozlovskiy, S., Grynuk, R., Baidala, V., Burdiak, V., Bakun, Y. (2019). Economic security management of Ukraine in conditions of European integration. Montenegrin Journal of Economics, Vol. 15. № 3, pp. 137—153. <http://dx.doi.org/10.14254/1800-5845/2019.15-3.10>

References:

1. UNDP (2018), "Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development", available at: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/перетворення-нашого-світу-порядок-денний-у-сфері-сталого-розвитку-до-2030-року> (Accessed 21 June 2023).
2. Mostova, A. D. (2019), "The current state of food security in Ukraine and methodical approaches to its assessment", *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 43, pp. 59—68.
3. Tihonova, N. O. (2014), "Food security of the state: threats and prospects", *Nauk. visn. Kher-sonskoho derzh. un-tu. Ser.: ekon. tauky*, pp. 46—49.
4. Unated Nations (1974), "Report of the World Food Conference: Rome, 15—16 November 1974", available at: <https://digitallibrary.un.org/record/701143> (Accessed 21 June 2023).
5. WHO (2018), *The State of Food Security and Nutrition in the World, UNICEF, WFP and Building climate resilience for food security and nutrition*. FAO, Rome.
6. Stamoulis, K. and Zezza, A. (2003), *Conceptual Framework for National Agricultural, Rural Development and Food Strategies and Policies*, Rome, Italy.
7. FAO (2016), "Monitoring food security and nutrition in support of the implementation of the Agenda for sustainable development till 2030", available at: <http://www.fao.org/3/a-i6188r.pdf> (Accessed 21 June 2023).
8. World Bank (1986), "Poverty and Hunger: Issues and Options for Food Security in Developing Countries", available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/16633146799000-5748/pdf/multi-page.pdf>
9. UNDP (2023), "Report on human development 2021/2022", available at: <https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22overviewrpdf.pdf> (Accessed 21 June 2023)
10. Altukhov, A. I., Vermel, D. P. and Hor-dieiev, A. V. (1998), "Food security: status and measures to ensure it", *Ekonomika silskohospodarskykh ta pererobnykh pidpriemstv*, vol. 10, pp. 6.
11. Odintsov, M. M. and Odintsov, O. M. (2011), "Food security in the conditions of the transformation economy", *Ekonomika APK*, vol. 5, pp. 23—28.
12. Kozlovskiy, S. V. and Kirieieva E. A. (2015), "Management of regional food security based on modern modeling methods", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 8, pp. 57—73.
13. Shlemko, V. T. and Binko, I. F. (1997), *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: sutnist i napriamky zabezpechennia* [Economic security of Ukraine: essence and directions of provision], Kyiv: NISD, Ukraine.
14. Conway, G. and Barber, E. (1990), *After the Green Revolution Sustainable Agriculture for Development*, Earthscan Publication, London, U.K.
15. Lukinov, I. I. and Sabluk, P. T. (2000), "About the strategy of transformation of agro-industrial complex and ensuring food security of Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 9, pp. 62—81.
16. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), *The law of Ukraine "On food security of Ukraine"*, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3498-17> (Accessed 21 June 2023).
17. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), *The law of Ukraine "Constitution of Ukraine"*, available at: https://ips.ligazakon.net/document/z960-254k?an=&ed=2004_12_08&dtm (Accessed 21 June 2023).
18. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), *The law of Ukraine "On National Security of Ukraine"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355> (Accessed 21 June 2023).
19. Hmyria, V. P. (2012), "Peculiarities of the financial and credit mechanism of financing agricultural enterprises of the Cherkasy region", *Innovatsiina ekonomika*, vol. 3, pp. 249—252.
20. Hoichuk, O. I. (2003), "Food security: structure, levels and criteria of provision", *Zahalni problemy ekonomiky*, vol. 12, pp. 12—18.
21. Urba, S. I. and Kopytko, M. I. (2022), "Strengthening food security as a tool for realizing the potential of competitive development of agricultural sector entities in the economic security system of Ukraine", *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: ekonomika ta upravlinnia*, vol. 5. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-03-07>
22. Kozlovskiy, S. V., Kozlovskiy, V. O. and Burlaka, O. M. (2014), "Sustainability of regional agrarian development as a factor of economic growth in Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 9, pp. 59—73.
23. Kaletnik, H. M., Kozlovskiy, S. V. and Kozlovskiy, V. O. (2012), "Sustainability of the economy as a factor of security and development of the state", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 7, pp. 16—25.
24. Kozlovskiy, S., Grynyuk, R., Baidala, V., Burdiak, V. and Bakun, Y. (2019), "Economic security management of Ukraine in conditions of European integration", *Montenegrin Journal of Economics*, vol. 15, no. 3, pp. 137—153. <http://dx.doi.org/10.14254/1800-5845/2019.15-3.10>

Стаття надійшла до редакції 22.06.2023 р.